

Του Υ/Α' ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ
της Α.Δ. Ορεστιάδος

Η Γλώσσα της Αλήθειας Τί μπορεί να μας αποκαλύψει το πρόσωπο;

“ Το πρόσωπό σου... είναι ένα βιβλίο όπου οι άνθρωποι μπορούν να διαβάσουν παράξενα πράγματα ”
Μέγας Βασίλειος

Το ανθρώπινο πρόσωπο αποτελεί μία ανεξάντλητη πηγή δεδομένων γι' αυτούς που ξέρουν να εντοπίζουν και να αποκωδικοποιούν τα σωστά στοιχεία.

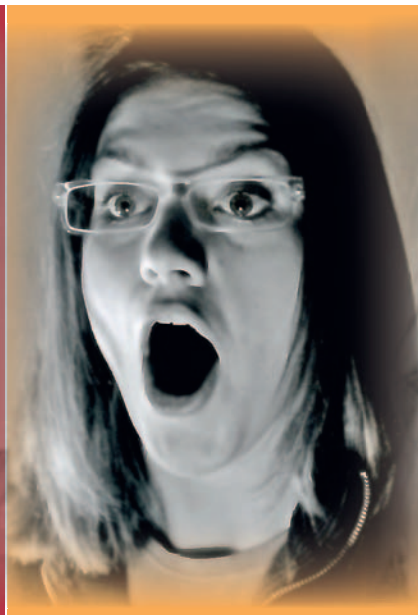
Θα δοθούν μερικά παραδείγματα σχετικά με την ανάλυση των εκφράσεων του προσώπου, καθώς και κάποια που άπτονται του νευρογλωσσικού προγραμματισμού. Οι γνώσεις αυτές, αποτελούν έναν ακόμα τρόπο με τον οποίο ο ανακριτικός υπάλληλος μπορεί να μορφώσει ορθότερη άποψη για το άτομο που έχει απέναντί του. Σημασία δεν έχουν λοιπόν μόνο τα όσα λέει κάποιος, αλλά και τα όσα “δείχνει” με τις εκφράσεις του προσώπου του, αλλά και τις κινήσεις του σώματος του.

Όπως θα δούμε και πιο κάτω, πολλές φορές έχουμε μια αντίφαση μεταξύ λεκτικού και του μη λεκτικού μηνύματος. Μπορεί κάποιος να μας λέει ότι όλα είναι εντάξει, αλλά με το σώμα του να μας υποδεικνύει το αντίθετο.

Στο άρθρο αυτό θα εξετάσουμε μία κοπέλα, την οποία θα την αποκαλώ από εδώ και πέρα “η κοπέλα με τα τατουάζ”. Πρόκειται για μία έφηβη, η οποία το καλοκαίρι του 2009 “έπαιξε” και σε κάποια ελληνικά δελτία ειδήσεων. Μεταξύ

σοβαρού και αστείου οι παρουσιαστές ανέφεραν πως επρόκειτο για μία κοπέλα από το Βέλγιο, η οποία θελοντας να κάνει τατουάζ στο πρόσωπό της πήγε σε ένα ανάλογο κατάστημα και ζήτησε από τον υπεύθυνο να της κάνει τρία μικρά αστέρια. Αντ' αυτού όμως κατέληξε, παρά τη θέλησή της, όπως ισχυρίστηκε μπροστά στην κάμερα, να έχει 56 αντί για 3 αστέρια στο πρόσωπό της. Μάλιστα, ισχυρίστηκε πως ο υπεύθυνος την υπνώτισε και έτσι, εν αγνοία της, της έκανε ό,τι της έκανε. Τα νέα κυκλοφόρησαν αμέσως σχεδόν σε παγκόσμιο επίπεδο. Δημοσιογράφοι από τη Μ. Βρετανία μέχρι τις ΗΠΑ αναρωτιούνταν πώς είναι δυνατό να έχει συμβεί κάτι τέτοιο¹.

Πιο κάτω παρουσιάζονται κάποια στιγμιότυπα από τη συνέντευξη που έδωσε η “κοπέλα με τα τατουάζ” σε τηλεοπτικό δίαυλο. Μερικές μέρες μετά τη συνέντευξη αυτή, η κοπέλα αποκάλυψε πως έλεγε ψέματα και πως ο λόγος που έκανε κάτι τέτοιο ήταν για ν' αποφύγει την τιμωρία των γονιών της. Το σημαντικό στοιχείο λοιπόν που έχουμε στα χέρια μας είναι ένα ευρείας κυκλοφορίας βίντεο, στο οποίο έχουμε ένα άτομο να ψεύδεται². Επιπλέ-

ον, έχουμε εξακριβώσει ότι το άτομο αυτό έλεγε ψέματα, ενώ το πιο σημαντικό στοιχείο είναι ότι πρόκειται για μια πραγματική κατάσταση και όχι για ένα στημένο πείραμα ψυχολογίας. Ποια είναι όμως, εκείνα τα στοιχεία (από μη λεκτικής πλευράς), που θα μπορούσαν να μας βοηθήσουν στο να κάνουμε μία ορθή διάγνωση, για το αν, η συγκεκριμένη κοπέλα λέει ψέματα ή όχι;

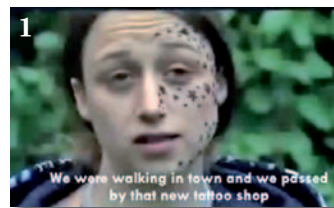
Όταν κάποιος ψεύδεται είναι πολύ πιθανό να παρουσιάσει κάτι τέτοιο με έναν από τους ακόλουθους τρόπους, ή και με ένα συνδυασμό αυτών. Ο πρώτος είναι η νευρικότητα και γενικότερα η συναισθηματική αστάθεια. Κάτι τέτοιο μπορεί να συνιστά η ερυθρίαση του προσώπου, ή οι κινήσεις αυτοκαθησυχασμού όπως το τρίψιμο του αυχένα κ.τ.λ. Φυσικά, θα πρέπει να έχει κάποιος πάντα κατά νου το ‘Λάθος του Οθέλλου’- ‘Othello’s error’, σύμφωνα με το οποίο η νευρικότητα και μόνο δε συνεπάγεται ψεύδος. Ο δεύτερος τρόπος είναι οι αυξημένες γνωστικές διεργασίες, κάτι το οποίο μπορεί να γίνει εμφανές για παράδειγμα μέσα από το έντονο βλεφάρισμα. Άτομα τα οποία δεν είναι συναισθηματικά ευάλωτα, όπως για παράδειγμα εγκληματίες, δεν παρουσιάζουν νευρικότητα όταν ψεύδονται. Είναι όμως αναπόφευκτο γι’ αυτό να μην εμφανίσουν συμπτώματα έντονων γνωστικών διεργασιών όταν αρχίζουν να τους γίνουν διανοητικά πιο απαιτητικές ερωτήσεις. Τέλος, όταν κάποιος ψεύδεται και καταφέρνει να γίνει πιστευτός από το συνομιλητή του, παρουσιάζει συχνά μια μικροέκφραση χαράς (έκφραση προσώπου που διαρκεί για μερικά μόνο δέκατα του δευτερολέπτου), κάτι που έχει οριστεί ως ‘duping delight’, ή αλλιώς χαρά της εξαπάτησης³.

Ας μελετήσουμε λοιπόν την ‘κοπέλα με τα τατουάζ’. Την βλέπουμε αρχικά στην εικόνα 1, όπου ξεκινά τη διήγησή της, να παρουσιάζει κάπως έντονα μια μερική έκφραση φόβου (πρόκειται για ήπιο συναίσθημα) στο άνω μέρος

του προσώπου της. Σύμφωνα με το ‘σύστημα κωδικοποίησης εκφράσεων προσώπου’ – FACS (Facial Action Coding System)⁴ έχουμε τις Μονάδες Έκφρασης Προσώπου 1 και 2, ανασήκωμα μέσα και έξω πλευρών αντίστοιχα των φρυδιών.

Εικόνα 1

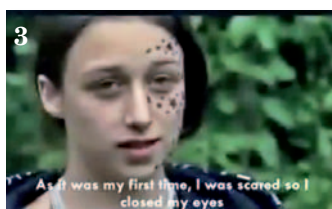
Προφανώς, κάτι τη φοβίζει. Αυτό μπορεί να είναι η παρουσία της κάμερας και τα φώτα της δημοσιότητας, μπορεί όμως να είναι και η αναφορά της στον πατέρα της. Είναι αδύνατο να γνωρίζουμε επακριβώς το ερέθισμα που δημιουργεί μία έκφραση προσώπου. Στη δεύτερη εικόνα, καθώς προχωρά η συνέντευξη, βλέπουμε να υποχωρεί κάπως η ένταση της μερικής έκφρασης φόβου και να κάνει την εμφάνισή του ένα μικροχαμόγελο, μία Μονάδα Έκφρασης Προσώπου 12 δηλαδή. Και εδώ έχουμε μερική μόνο έκφραση του συναισθήματος της χαράς.

Εικόνα 2

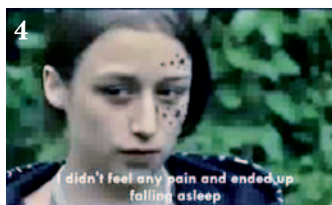
Στην εικόνα 3 πλέον, έχει εξαλειφθεί κάθε ίχνος φόβου και τη θέση του έχει λάβει ένα ελαφρύ συναίσθημα χαράς. Έχουμε πλέον να κάνουμε με τη χαρά της εξαπάτησης. Η κοπέλα αντιλαμβάνεται ότι γίνεται πιστευτή και χαιρέται γι’ αυτό, κάτι το οποίο συνεχίζεται τόσο στην εικόνα 4, όσο και στην 5.

Εικόνα 3

Παρατηρείστε ότι στην εικόνα τρία αναφέρει ότι ήταν η πρώτη της φορά που έκανε τατουάζ και ότι φοβήθηκε και γι' αυτό έκλεισε τα μάτια της (το βίντεο που έχω επιλέξει είναι στα Ολλανδικά με αγγλικούς υπότιτλους, για διευκόλυνση του αναγνώστη), ενώ στην εικόνα 4 αναφέρει πως δεν ένιωσε πόνο και κατέληξε στο σημείο την πάρει ο ύπνος.

Εικόνα 4

Μπορείτε να δείτε ότι το πρόσωπό της δε συνοδεύει ανάλογα αυτά που λέει. Θα περιμέναμε να δούμε άλλες εκφράσεις στο πρόσωπό της, όπως για παράδειγμα τη θλίψη, έστω και μερικώς. Ανασήκωμα μέσα πλευρών των φρυδιών, δηλαδή Μονάδα Έκφρασης 1, ή τουλάχιστον, έστω και ελαφρώς ένα χαμήλωμα των άκρων των χειλιών της. Αντί για όλα αυτά βλέπουμε μια χαρούμενη κοπέλα, όπως στην εικόνα 5. Δεν είναι δυνατόν να της έχουν ουσιαστικά αλλοιώσει το πρόσωπο και αυτή να είναι χαρούμενη γι' αυτό.

Εικόνα 5

Πέρα από τη χαρά που βλέπουμε να νιώθει η εν λόγω κοπέλα, όποιος δει το βίντεο θα έχει τη δυνατότητα να δει ακόμη ότι σε κάποια σημεία παρουσιάζει έντονο βλεφάρισμα. Κάτι τέτοιο μας υποδεικνύει ότι βιώνει έντονες γνωστικές διεργασίες⁵.

Στο ίδιο βίντεο μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι τα μάτια της δεν εστιάζουν πολλές φορές ευθεία στο ή στη συνομιλητή της. Όταν 'σπάει' την οπτική επαφή με το συνομιλητή της πού κοιτά; Για παράδειγμα, στην εικόνα 6, όπου λέει ότι είναι πολύ όμορφα τα αστέρια στο πρόσωπο, κοιτά για λίγο πάνω και αριστερά της.

Εικόνα 6

Στην εικόνα 7 βλέπουμε ότι κοιτά δεξιά της στο ύψος των ματιών, όταν αναφέρει ότι ο πατέρας της λέει κάτι.

Εικόνα 7

Γενικότερα, βλέπουμε στο βίντεο ότι η κοπέλα έχει μία τάση να στρέφει τα μάτια της στη δεξιά της πλευρά όταν σπάει την οπτική επαφή με το συνομιλητή της. Ο νευρογλωσσικός προγραμματισμός (neuro-linguistic programming), ο οποίος ξεκίνησε ως ένα σύνολο τεχνικών για τη βελτιστοποίηση της επικοινωνίας αλλά και των πρακτικών στην ψυχιατρική στη δεκαετία του 70, προβλέπει ότι το άτομο στρέφει το βλέμμα του πάνω δεξιά ή αριστερά

όταν ανασύρει οπτικά δεδομένα, και δεξιά ή αριστερά στο ύψος των ματιών όταν πρόκειται για ηχητικά δεδομένα⁶. Στο χώρο της αστυνομικής-εμπειρικής πρακτικής, το μοτίβο αυτό έχει επεκταθεί κάπως. Αναφέρεται ότι η κίνηση των ματιών στη δεξιά πλευρά συνδέεται συνήθως με τη δημιουργία εικόνων και ήχων και είναι μία ένδειξη ότι το άτομο ψεύδεται ή ότι συμπληρώνει με επίπλαστα δεδομένα αυτά που έχει πραγματικά βιώσει. Αντιθέτως, όταν το άτομο ανασύρει πραγματικά οπτικά ή ηχητικά δεδομένα, τότε στρέφει το βλέμμα του προς τ' αριστερά⁷. Βλέπουμε ότι σε γενικές γραμμές και η κοπέλα στο παράδειγμά μας κάνει κάτι παρόμοιο. Φυσικά, υπάρχει και ο αντίλογος, που δεν είναι άλλος από την επιστημονική κοινότητα που βλέπει κάπως επιφυλακτικά τη σύνδεση της φοράς του βλέμματος με τη δυνατότητα ανίχνευσης του ψεύδους⁸.

Είναι σαφές, πως η γνώση της αποκωδικοποίησης των εκφράσεων του προσώπου είναι ζωτικής σημασίας για την ανθρώπινη επικοινωνία. Σύμφωνα με έρευνα, μεταξύ των άλλων, είναι σε θέση να προσφέρει τη δυνατότητα σε κάποιον ν' αντιλαμβάνεται το ψεύδος σε ποσοστό της τάξης του 80%⁹. Αν αναλογιστούμε ότι ο μέσος άνθρωπος επιτυγχάνει ποσοστά επιτυχίας γύρω στο 50%, τότε μπορούμε να καταλάβουμε πόσο σημαντική είναι αυτή η δυνατότητα.]

ΠΗΓΕΣ

1. http://www.alphatv.gr/index.asp?a_id=92&news_id=37467
 2. <http://www.youtube.com/watch?v=5CvIKnk6P5Y&feature=related>
 3. Ekman, P., (2001). *Telling Lies: Clues to deceit in the marketplace, politics, and marriage*. New YorkQ: W.W. Norton & Company. Δεύτερη έκδοση.
 4. Ekman, P., Friesen, W., Hager, J., (2002). *Facial Action Coding System Investigator's guide*, κεφάλαιο 12. Salt Lake City, UT: Research Nexus.
 5. Vrij, A., Sharon, L., (2008). *Blinking during and after Lying*. *Journal of Nonverbal Behavior*, 32:187-194.
 6. Knight, S., (2002). *NLP at work: How to model what works in business to make it work for you (people skills for professionals)*. Nicholas Brealy Publishing.
 7. Wicklander, D.E., Zuluaga, D.E., (2002). *Practical aspects of interview and interrogation*. Florida, Boca Raton: CRC Press. Δεύτερη έκδοση.
 8. Vrij, A., (2008). *Detecting lies and deceit: Pitfalls and Opportunities*. John Willey & Sons.
 9. Frank, M.G., Ekman, P., (1997). *The ability to detect deceit generalizes across different types of high stake lies*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1429-1439.